

Laupäev

NÄDALA KUJU – Kristen Michal

Ligemale 12 aastat tagasi küsisime samas rubriigis, kas laip saab olla Eesti Vabariigi valitsuse liige. Saab. Kristen Michali poliitiline laibastumine seoses Reformierakonna kilekotiga kahtlase raha kogumise skandaaliga oli pikk ja piinarikas. "Kui Michal oli usaldusväärse poliitikuna juba ammu sumud, käis valitsuskabinet

koos, justkui poleks midagi juhtunud, haisust ei tehtud välja ning ehkki avalikkus ootas, et peaminister lõpuks aias rääkima hakkaks, rääkis see ikka aiaaugust," kirjutasime tookord, kui Michal lõpuks pärast seda, kui Reformierakonna toetusprotsendid muudki langesid, siiski justiitsministri portfelist lõpuks lahti lasi.

Sel nädalal sai kinnitust, et kunagine poliitiline laip võib 12 aastaga koguni nii palju uut hapnikku saada, et ta elustub mitte ainult valitsuse liikmena, vaid lausa peaministrina. "Iga skandaal karastab, muudab inimest alandlikumaks, annab paremat mõistmist elust," tunnistas Michal sel nädalal riigiko-

gus vanade pattude teemalisele küsimusele vastates. Lisaks ei saa ka sugugi üheselt öelda, kas praeguses olukorras valitsuse juhtimine on preemia või pigem lisakaristus. "See töö võtab kõik, mis sul anda on," tõdes ta.

Esimesed ujuvsaared saadeti Aidu kanalile vett puhastama

■ Teadlased loodavad ujuvsaarte abil endisele karjäärilale veelinde meelitada ja kanali vee kvaliteeti parandada.

KÜLLI KRIIS
kylli@pohjarannik.ee

Kolmapäeva ennelõunal kinnitati Aidu kanali ühe sopikese veeres tüsedaid pilliroomate kanalisatsioonitorudest kokku pandud raamidesse, et need siis vee peale vettima vedada.

"Ilma raamita vajuksid matid läbi vettides põhja ja seal pole neist kasu," põhjendas plasti kasutamist Tartu ülikooli loodusgeograafia professor Ain Kull.

Joogivett Aidust niipea veel ei saa

Aidu kanali veega täitunud sopid on sügavad ja järskude kallastega ning taimed seal ise kasvama ei hakka.

Kanali vees on, nagu põlevkivikaevanduste puhul ikka, ohtralt sulfaate ja raskmetalle: niklit, kaadmiumi, pliid...

Raskmetallid leostuvad vette ümbritsevatest puistangutest, kus on sees omajagu põlevkivitükke. Aja jooksul leostumine küll väheneb, aga kui inimene üldse kaasa ei aita, kulub päris palju sajandeid, enne kui kanalist looduslik hea kvaliteediga veekogu saab.

Siin-seal välja käidud idee, et Aidu kanaliga võiks üsna kiiresti lahendada piirkonna joogiveemure, paneb keskkonnauuringute keskuse keskkonnakeemia peaspetsialist Vallo Kõrgmaa pead vangutama.

"See on tehtav, aga väga kallid. Üks asi on metallid, aga suuremgi probleem on vee ka-

redus ja seda veest välja saada... Aga pikas perspektiivis on nii Aidu kui Viivikonna puhul õhus mõte hakata neist joogivett tegema – Vasavere veehaarde piirkond on ju kogu aeg löögi all."

Kui saarekese katse end õigustab, vaadatakse lisaks Aidus laienemisele ka Narva, täpsemalt Viivikonna karjääri poole.

Ain Kulli sõnul on veevahetus neis karjäärides suhteliselt hea: materjal on väga poorne, kiviklibu vahelt pääseb vesi liikuma. Aga selleks, et neist saaks hea põhjaveeallikas, on vaja seal raskmetalle ja kahjulikke ühendeid vähendada.

Aidus jätkamine ei tähenda, et terve kanal saarekesi täis tipitakse. Väiksemad sopid küll, aga needki mitte kõik, sest mitmekesisus peab ikka alles jääma.

Saared sobivad veelindudele

Ujuvsaared pannakse kuue kaupa viie tranšee peale. Mõned kohad on madalama veega, mõned lähivad kohe hästi kiiresti sügavaks. Lisaks valiti madala veega kontrollala, kus hundinui ja pilliroog on juba ise kasvama hakanud.

Õotsiksoo rajamiseks katsetatakse kolme erinevat tüüpi saartega.

"Ühel jätame ainult pilliroomati, ühtegi taime ise peale ei pane, ootame, et märjal matil algab taimestumine ise. Teisel laotame matile aianduses juba kasutatud kasvusubstraadi, mis loob sootaimedele sobiva happelise pinnase, ja lase me ka sinna taimedel ise peale tulla. Kolmandale juba vettinud matile paneme kraavide põhjast võetud sootaimed peale. Turvast me sinna ei pane,

need taimed suudavad suhteliselt neutraalses vees ise hakkama saada ja sellised matid taimestuvad kõige kiiremini," selgitas Ain Kull.

Kõigepealt jäetakse saarekesed mõneks ajaks lihtsalt vettima, seejärel toimetatakse nendega vastavalt tüübile edasi ning seejärel pole muud kui jälgida ja oodata. Viis kuni kümme aastat, arvestavad teadlased selgusele jõudmiseks kuluvat.

"See ei ole mõeldud nii, et katame kogu veekogu ujuvsaartega ning siin hakkab kohe soo tekkima ja teisest otsast tuleb joogivesi välja," muigas Ain Kull. "Esialgu katsetame, kas üldse õnnestub niimoodi vee kvaliteeti parandada, kas õnnestub looduslikku mitmekesisust suurendada. Needsamad saarekesed muutuvad ju rebastele kättesaamatuks, aga veelinnud saavad nende peale tulla, toovad sulgedes küljes kaasa vetikaid ja seemneid."

Uus mullakiht hakkab süsinikku siduma

Õotsiksood rajades loodavad teadlased tabada kolm kärbest ühe hoobiga: parandada vee kvaliteeti ja muuta tugevalt aluseline vesi neutraalsemaks, suurendada elurikkust ning siduda süsinikku. Soo tekke ja taimestumise käigus hakkab järjest kasvama mulla- või turbakiht ja iga selline must kihikene tähendab talletatud süsinikku.

Vettinud pilliroomatiid peaksid vees viis kuni kümme aastat vastu pidama, rehkendab Ain Kull.

"Need on mõeldud alguses uusi taimi toetama, lõpuks peaksid taimede juured hakkama ise ulpima ja siis enam pilliroogu vaja ei olegi. Kui

Pilliroomatiid peavad kõigepealt mõnda aega vettima, et taimed neil üldse kasvama saaksid hakata. 5xPEETER LILLEVÄLI

Põlevkivi ja püriit, näitasid Vallo Kõrgmaa (vasakult), Ain Kull ja keskkonnauuringute keskuse Virumaa labori juhataja Allar Aron puistangust võetud tükke. Just neist raskmetallid vette leostuvadki.

kümne aasta pärast on pilliroog mädanenud, oleme sellega väga rahul."

Plastist raamid korjatakse siis muidugi kokku ja võib-olla saab neid isegi uuesti kasutada.

Üks saareke oli sinnasamasse kanalisoppi vettima viidud juba kümnekond päeva varem.

Ain Kull haaras gaasimõdukambri näppu ning läks sinna vee pealt ja mati pealt me-

taani ja süsihappegaasi sisaldust mõõtma.

"Saar võttis tavalise veega võrreldes metaani kontsentratsiooni alla," oli tal tagasi tulles esimene hea uudis öelda.

Hakatuses kinnitati pilliroomatiid kanalisatsioonitorudest raami sisse, et need vee peale püsima jääksid.

Saarekesed tassiti vette ja ühendati omavahel kõiega.

Ain Kull käis gaasimõdukambriga esimese, juba kümnekond päeva vees ligunenud saare kasutegurit mõõtnas.